

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

12-6-2017

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

Εκλεκτικοί: σελ. 77 «Μικρότερη απήχηση στην Εθνοσυνέλευση του 1862-1864 είχαν άλλοι πολιτικοί σχηματισμοί, όπως οι Εκλεκτικοί. Οι εκλεκτικοί ... σταθερές κυβερνήσεις».

Στρατιωτικός Σύνδεσμος: σελ. 86-87 «Το 1909 ... μέσω της Βουλής» και επίλογος, σελ. 88 «Στις 15 Μαρτίου ... επιδιώξεις του».

Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής: σελ. 151-152 «Με βάση ... των ανταλλαξίμων»

ΘΕΜΑ Α2

Α. 2

Β.6

Γ.1

Δ.5

Ε.4

Περισσεύει το 3 από τη στήλη Β

ΘΕΜΑ Β1

Α) σελ. 82 «Στη δεκαετία ... κοινωνικής ομάδας» .

Β) σελ. 82 «Για την επιλογή ... και εξυπηρετήσεις» & σελ. 84 «Οι υποψήφιοι ... στρώματα».

ΘΕΜΑ Β2

Α) σελ. 154 «Η ΕΑΠ διέκρινε ... εργατικού προλεταριάτου».

Β) σελ. 154 «Εξάλλου, δόθηκε ... παραμεθόριες περιοχές»

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Γ1

A) Δύο μεγάλα εξωτερικά γεγονότα ήρθαν να ταράξουν πάλι την πορεία των κρητικών πραγμάτων: η προσάρτηση της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης από την Αυστρία και η ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε βασίλειο, με ταυτόχρονη προσάρτηση της Ανατολικής Ρωμυλίας. Η ελληνική κυβέρνηση του Γ. Θεοτόκη υπέδειξε στους Κρήτες την ανάγκη λαϊκών κινητοποιήσεων, για την κήρυξη της ένωσης με την Ελλάδα. Άμεσα οι Κρήτες κινητοποιήθηκαν προς αυτήν την κατεύθυνση, κάτι που επιβεβαιώνεται από το κείμενο Α΄ και Β΄. Από τη μια ο Ελ. Βενιζέλος, με προκήρυξη του στις 22 Σεπτεμβρίου του 1908, με αφορμή την ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε βασίλειο, έκρινε πως η Κρήτη έπρεπε άμεσα να κηρύξει την ένωση και καλούσε τους συμπατριώτες του να σπεύσουν άοπλοι και όσοι περισσότεροι μπορούσαν στα Χανιά την επομένη μέρα, μέχρι τις 2:00, προκειμένου να υποστηρίξουν το διάβημα της ένωσης. Από την άλλη η Κρητική κυβέρνηση στο διάγγελμα της προς το λαό της Κρήτης υπογράμμισε το ιερό καθήκον όλων των Κρητών να λύσουν τον τελευταίο δεσμό, που παρεμπόδιζε την ανεξαρτησία του νησιού, κηρύττοντας την ένωση με τη Μητέρα Ελλάδα. Τα εμπόδια που παρεμβάλλονταν, μέχρι τότε, δεν υφίσταντο πλέον, με τις τελευταίες εξελίξεις στη Βαλκανική. Ωστόσο, η Κρητική κυβέρνηση επεσήμαινε στους Έλληνες Κρήτες την ανάγκη να διατηρηθεί η δημόσια τάξη και να προστατευτούν οι μουσουλμάνοι συμπατριώτες τους, προκειμένου να εκμεταλλευθεί με τον προσφορότερο τρόπο τη διεθνή συγκυρία για την επίτευξη της ένωσης, καθισχυράζοντας έτσι και τις Μεγάλες Δυνάμεις για την αποφυγή βιαιοπραγιών σε βάρος της μουσουλμανικής μειονότητας. Κλείνοντας, εξέφραζε την πεποίθηση ότι ο κρητικός λαός θα στεκόταν στο ύψος της κρίσιμης αυτής περίπτωσης, όπως είχε πράξει και στο παρελθόν. Σε λαϊκή συγκέντρωση στα Χανιά εγκρίθηκε ομόφωνα το πρώτο ψήφισμα της ένωσης και η Κρητική Κυβέρνηση εξέδωσε με τη σειρά της επίσημο Ψήφισμα (24 Σεπτεμβρίου 1908), σύμφωνα με το οποίο (κείμενο Γ΄) η κυβέρνηση της Κρήτης, εκφράζοντας το «αναλλοίωτο φρόνημα» των Κρητών, κήρυττε την ανεξαρτησία του νησιού και την ένωση με την Ελλάδα, για να αποτελέσει στο εξής με αυτήν «αδιαίρετο και αδιάσπαστο Συνταγματικό Βασίλειο», ενώ διέταζε τις Αρχές του νησιού να εξακολουθήσουν να ασκούν τα καθήκοντά τους, όπως όριζε το ψήφισμα.

Για την επίσημη έναρξη της νέας περιόδου της πολιτικής ζωής στην Κρήτη, σχηματίστηκε προσωρινή διακομματική Κυβέρνηση. Η Ελληνική Κυβέρνηση, για να μην προκαλέσει διεθνείς περιπλοκές με την αντίδραση της Τουρκίας, απέφυγε να αναγνωρίσει επίσημα την ένωση και περιορίστηκε σε παρασκηνιακές οδηγίες στη νέα Προσωρινή Κυβέρνηση της Κρήτης.

Β) Η Τουρκία αντέδρασε έντονα σε αυτές τις εξελίξεις . Οι Νεότουρκοι έχοντας δύο διπλωματικές αποτυχίες στο ενεργητικό τους (Ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε βασιλείο και προσάρτηση της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης από την Αυστρία, 1908), δεν ήταν διατεθειμένοι να υποχωρήσουν στην αξίωση της Ελλάδας, την οποία πρόσφατα είχαν συντρίψει στρατιωτικά (*σημ. ατυχής ελληνοτουρκικός πόλεμος, 1897*) και αναζητούσαν στη ματαίωση της Ένωσης μια πρώτη διπλωματική επιτυχία, για να στηρίξουν το νεοσύστατο καθεστώς τους.

Όμως, οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν αντέδρασαν δυναμικά και φάνηκαν να αποδέχονται σιωπηρά τις νέες εξελίξεις. Δεν προχώρησαν όμως σε καμιά επίσημη αναίρεση του πολιτικού καθεστώτος, όπως το είχαν υπογράψει το 1898. Μάλιστα, η στάση τους δεν ήταν απόλυτη αρνητική και μετά από ολιγοήμερες διαπραγματεύσεις, δήλωναν την πρόθεση τους να διαμεσολαβήσουν στην Τουρκία, με μόνη προϋπόθεση την διατήρηση της έννομης τάξης και την προστασία του μουσουλμανικού πληθυσμού. Βέβαια, η παράταση των διαπραγματεύσεων κατέδειξε την επιφυλακτικότητα και τελικά την υπαναχώρηση των Μεγάλων Δυνάμεων, γεγονός που ενίσχυσε διπλωματικά την Τουρκία και την ώθησε να ζητήσει από αυτές να διασαφηνίσουν τις προθέσεις τους. Παρά το γεγονός αυτό, οι Δυνάμεις , με ανακοίνωση τους στις 30 Ιουνίου 1909, δήλωναν ότι δεν θα ανασταλεί η εκκένωση του νησιού από τα υπόλοιπα στρατεύματα τους, που επρόκειτο να πραγματοποιηθεί στις 24 Ιουλίου 1909. Ωστόσο, υπογράμμιζαν, για άλλη μια φορά, ότι σε περίπτωση ανάγκης, θα προστάτευαν τη μουσουλμανική μειονότητα και θα διαφύλατταν την έννομη τάξη και τη σουλτανική επικυριαρχία στο νησί. Όταν όμως υψώθηκε στο φρούριο του Φιρκά η ελληνική σημαία, οι Μ. Δυνάμεις απαίτησαν αμέσως την υποστολή της. Η Κυβέρνηση της Κρήτης δεν υπάκουσε και παραιτήθηκε. Και καθώς δεν βρέθηκε Κρητικός να υποστείει την ελληνική σημαία, οι Μ. Δυνάμεις αποβίβασαν στρατιωτικό άγημα, το οποίο απέκοψε τον ιστό της.

ΘΕΜΑ Δ1

Α) Τη σημαντική ναυτιλιακή και εμπορική δραστηριότητα, που σημειώθηκε σε πολλές παραλιακές περιοχές του ελληνικού χώρου, στη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα, ακολούθησαν δύσκολα χρόνια, με αποκορύφωμα τη δεκαετία της Ελληνικής Επανάστασης (1821-1830). Στη διάρκεια των συγκρούσεων, ο ελληνικός εμπορικός στόλος μετατράπηκε σε πολεμικό, οι δρόμοι του εμπορίου έκλεισαν και τα παραδοσιακά ναυτικά κέντρα γνώρισαν την καταστροφή (Ψαρά, Γαλαξίδι) ή την παρακμή. Από την ακμάζουσα προεπαναστατική ναυτιλία απέμειναν λίγα πράγματα: η προδιάθεση για τη θάλασσα, η γνώση των ναυτικών υποθέσεων και, όπως αναφέρει το κείμενο Α, μολονότι τα περισσότερα πλοία είχαν καταστραφεί, ένας πυρήνας είχε διασωθεί, ώστε να γίνει εφικτή η «επανεκκίνηση» της ελληνικής ναυτιλίας. Παρά το γεγονός ότι η Ύδρα και οι Σπέτσες είχαν απωλέσει τα 78% και 50% του εμπορικού τους στόλου, στο τέλος του Αγώνα η πρώτη διέθετε ακόμη 100 πλοία χωρητικότητας 10.240 τόνων και το δεύτερο νησί διέθετε 50 πλοία 10.324 τόνων, όλα

πάνω από 30 τόνους. Μάλιστα, μετά την αποκατάσταση της ειρήνης δημιουργήθηκαν ναυπηγεία σε πολλά νησιά και λιμάνια της Ελλάδας, που συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της ναυπηγικής, μιας σημαντικής βιομηχανικής δραστηριότητας του νεοελληνικού κράτους.

Μετεπαναστατικά αναδείχτηκαν σταδιακά νέα αξιόλογα ναυτιλιακά και εμπορικά κέντρα ή ανέκαμψαν παλαιότερα, όπως ήταν η Σύρος (για την οποία θα γίνει διεξοδική αναφορά στο επόμενο ερώτημα), ο Πειραιάς, οι Σπέτσες, η Ύδρα και το Γαλαξίδι. Η Σύρος και ο Πειραιάς αποτέλεσαν τα κύρια εμπορικά κέντρα με τα παραγωγικότερα ναυπηγεία. Το επίγειο της πρωτεύουσας διέθετε 49 ιστιοφόρα το 1870 από ένα το 1840, ενώ το Γαλαξίδι εξελίχθηκε σε σημαντικό λιμάνι της Στερεάς Ελλάδας. Κατά την περίοδο 1830-1870, πέτυχε τον πενταπλασιασμό του εμπορικού του στόλου από 64 ιστιοφόρα σε 320 (στον πίνακα 319), γεγονός που το ανέδειξε σε σημαντικό ανταγωνιστή της κυρίαρχης Σύρου, της μεγαλύτερης ναυτιλιακής δύναμης της ίδιας περιόδου με 700 ιστιοφόρα (1870) από 90 το 1840. Το Γαλαξίδι αποτελούσε το κυριότερο ναυπηγικό κέντρο της Δυτικής Ελλάδας και η άνθιση του οφειλόταν αποκλειστικά στην παραγωγή και εκμετάλλευση ιστιοφόρων. Σημαντική ήταν η επανεμφάνιση των Σπετσών και της Ύδρας στα ναυτικά πράγματα της χώρας, όπως αποτυπώνεται και στον πίνακα των ποντοπόρων φορτηγών ιστιοφόρων (1840-1870). Το πρώτο νησί σχεδόν 8πλασίασε τον εμπορικό του στόλο (από 26 σε 211) ενώ το δεύτερο σχεδόν 4πλασίασε τα πλοία του (από 24 σε 119). (Σε αυτό το σημείο μπορεί να αξιοποιηθεί το χωρίο «Στη διάρκεια του 19^{ου} ... από ατμόπλοια» της σελ. 21 του βιβλίου, που επιβεβαιώνει την ανοδική πορεία της εμπορικής ναυτιλίας, κατά την περίοδο που αναφέρεται ο πίνακας, καθώς η αύξηση της συνολικής χωρητικότητας, μεταξύ 1840-1866, ήταν εντυπωσιακή από 100.000 τόνους ⇒ παραπάνω από 300.000)

Β) Στο ελληνικό κράτος, στη θέση των παλιών εμπορικών ναυτιλιακών κέντρων που παρήκμασαν, αναδείχθηκαν νέα. Το πιο σημαντικό απ' αυτά ήταν η Σύρος, η οποία στη διάρκεια της Επανάστασης δέχθηκε κύματα προσφύγων, κυρίως από τη Χίο. Σε αυτό το σημείο πρέπει να σχολιαστεί η συμβολή των Ψαριανών και Χίων ναυπηγών στην ανάδειξη του νησιού σε ναυπηγικό κέντρο της νεοσύστατης Ελλάδας (κείμενο Γ')· την περίοδο 1827-1834 ναυπηγήθηκαν στο νησί πάνω από 260 πλοία. Η εξέλιξη αυτή δρομολογήθηκε σταδιακά με την εργασία πολυάριθμου και εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού στο ναυπηγείο της Σύρου, που απασχολούσε πάνω από 1000 άτομα. Αν μάλιστα συγκριθεί με τους 7.650 εργαζόμενους του νησιού, το 1850, αντιλαμβάνεται κανείς τη σημασία της ναυπηγικής δραστηριότητας για την τοπική οικονομία αλλά και για την ίδια την Ελλάδα. Ακόμη, η στρατηγική θέση του νησιού, στο κέντρο του Αιγαίου και πάνω ακριβώς στις διαδρομές που συνέδεαν τα Στενά και τη Μαύρη Θάλασσα με τους μεσογειακούς δρόμους του εμπορίου, συνέβαλε στη δημιουργία ισχυρότατου –όχι μόνο για τα ελληνικά μέτρα– ναυτιλιακού διαμετακομιστικού κέντρου. Το διαμετακομιστικό εμπόριο ήταν η βασική πηγή πλουτισμού του νησιού, καθ' όλη τη διάρκεια της ακμής του. Το εμπόριο της Ερμούπολης ελεγχόταν από Συριανούς και βασιζόταν περισσότερο στις εισαγωγές και λιγότερο στις εξαγωγές. Πρακτικά η Σύρος αποτελούσε από τη μια την αγορά διοχέτευσης των δυτικών

και ανατολικών προϊόντων προς την Ανατολή και τη Δύση αντίστοιχα και από την άλλη υπήρξε το λιμάνι εισόδου των αγαθών από το εξωτερικό προς την Ελλάδα και ταυτόχρονα «αποθήκη» του Αιγαίου, αφού τα προϊόντα που είχαν παραγγελθεί από τους εμπόρους της Ερμούπολης, αποθηκεύονταν στην αποθήκη διαμετακόμισης (transit). Στην ανάπτυξη αυτή σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η δυναμική παρουσία και δραστηριότητα των ελληνικών παροικιών στα κυριότερα εμπορικά κέντρα της περιοχής: στα λιμάνια της Νότιας Ρωσίας, στις εκβολές του Δούναβη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και αργότερα στην Αίγυπτο. Στα 1870 είναι η κυρίαρχος στο Αιγαίο με στόλο που φτάνει τα 700 ιστιοφόρα από μόλις 90, που διέθετε το 1840 (όπως ήδη προαναφέρθηκε).

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΠΟΥΓΙΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ

Κάθε άλλη προσέγγιση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.